

Projektnamn: UltiMAT - Resilient Livsmedelsförsörjning

Programområde: Östra Mellansverige

Ärende ID: 20201328

Bakgrund och omvärld

Bakgrund

Livsmedel står för ungefär 25% av Sveriges CO₂ utsläpp. Produktion av livsmedel står för den största påverkan och sedan kommer energi och transporter i produktion, förädling och distribution. Konsumenten har en avgörande roll i hur livsmedel efterfrågas, köps in och hanteras. Marknaden har uppmuntrat efterfrågan driven av önskan oberoende av säsong och klimatpåverkan. Detta har ökat beroendet av importerade livsmedel som i regel har större CO₂utsläpp och är svårare att påverka. Ändrade matvanor, ekologiskt, samt lokal och närproducerat är några av lösningarna. Handelns starka roll i dagens livsmedelsnäring börjar utmanas av alternativa modeller som distribution till hem, köp av överblivna rätter från restaurang och ekologiskt närodlat börjar hitta fram. Livsmedelssektorn har utvecklats och blivit allt mer effektiv och det mesta kräver dagliga leveranser till butik. Det innebär en sårbarhet där bristen på lager ställer krav på invånarens eget ansvar för att hålla en buffert i hemmet. En studie visade att många svenska hushåll i städerna inte har mer än 2–3 dagars tillgång på mat och som allra mest en vecka.

Kommuners och regioners uppdrag är att säkerställa stadens funktioner men då det gäller livsmedel är man beroende av marknadens aktörer förutom den offentliga måltiden där man själv är huvudman. Det ställer krav på ett nära samarbete med näringslivet för att kommuner ska kunna forma en strategi som både skapar urban resiliens (säkrar livsmedelsförsörjning och funktionalitet), hållbarhet (klimatsmart och balans) samt attraktivitet (kvalitet, utbud och kostnad).

Eskilstuna kommun har sedan mer än ett år använt resiliensanalys som metod att forma en lokal livsmedelsstrategi. Kommunen genomförde under 2015/16 i samarbete med Stockholm Resilience Center en resiliensanalys av livsmedelsförsörjningen i kommunen. Syftet var att bedöma hur situationen ser ut i Eskilstuna kommun, hur staden kan förbereda sig på kommande förändringar, samt hur man bäst kan ta vara på möjligheter och forma en utveckling som är önskvärd. Det pågående utvecklingsarbetet Affärsplan

Eskilstuna görs tillsammans med det lokala näringslivet, Mälardalens högskola m fl. Resiliensanalys är en metod som man här vill testa att använda i strategisk kommunal planering och möjligheten finns att även använda samma modell för regionen och regional samverkan inom ÖMS.

Omvärd och samverkan

Världens befolkning förväntas öka med ytterligare 2 miljarder fram till 2050. Uppskattningen är att vi kommer att behöva öka vår livsmedelsproduktion med 50–100%. Klimatförändringarna spås ha en stor påverkan på vissa områdens möjligheter att bruka befintliga arealer och ännu mindre utveckla jordbruk. Både brist på vatten och större plötsliga väderfenomen som torka och översvämningar kommer att ställa större krav på att odlingsbar och produktiv mark används till mat som kan föda fler. Sveriges livsmedelskonsumtion och hantering med stora svinn är inte försvarbart i ett globalt perspektiv. Stadens och regionens livsmedelsstrategier behöver sättas i ett globalt perspektiv. Regeringen tog beslut under 2016 att göra en kraftfull satsning på svenskt livsmedel och presenterade en livsmedelsstrategi. Sammantaget ska 1 miljard satsas fram till 2019 inom ett 40 tal insatsområden.

Regeringen har skrivit fram en handlingsplan där tre områden pekas ut och där insatserna ska ske:

- 1) Regler och villkor
- 2) Konsument och marknad samt
- 3) Kunskap och innovation.

I februari 2017 presenterade regeringen ett första åtgärds paket där bl.a. annat Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruks- och Naturvårdsverket fått i uppdrag att identifiera svinnreducerande åtgärder för att minska mat-svinn. Livsmedelsverket har i uppdrag att underlätta för konsumenter att göra medvetna hälsosamma val vid köp av livsmedel. I nuläget finns regionala livsmedelsstrategier bara i vissa län, men den nationella strategin har inneburit att frågan kommit att bli aktuellt i hela landet. Resultaten av denna förstudie kan med fördel användas för inspel till de regioner som omfattas av förstudien men där en strategi i dag saknas. Eftersom odling även binder CO₂ så skulle all grönska även främja både stadsmiljön och klimatet i staden. Medvetandet ökar kring matens betydelse för både hälsa och klimat men matvanor är svåra att ändra. Här behövs en långsiktig strategi så att konsumenten både får möjlighet och stöd till att påverka en hållbar livsmedelsförsörjning, näringsrik kost och en uppskattade matupplevelser. Resiliens sätter stor vikt på användarens aktiva medverkan i processen för att genom efterfrågan och konsumentens initiativ skapa förändring.

Koppling till det lokala näringslivet

Mälardalen, Östgöta- och Uppsalaslätterna är viktiga produktionsområden för Sverige. Det är bördig havsbotten som har potential att öka sin produktion av alternativa grödor som till största delen är importerade idag. Det skulle finnas många vinster med en större produktion och framförallt variation av grödor i svenskt lantbruk. I Uppsala har SLU ett flertal forsknings- och utvecklingsprojekt som är intressanta för den lokala livsmedelsstrategin och framtidens försörjning. Det finns även privata småskaliga initiativ i lågintensiva odlingsformer som förstudien vill besöka och undersöka (täckodling utan markbearbetning). Stora och små aktörer inom förädling, service och upplevelse.

De stora livsmedelsbolagen är representerade i ÖMS men också en mängd lokala aktörer som charkuterier, mejerier, bagerier och bryggerier. De lokala små- och medelstora aktörerna kommer att vara fokus i förstudien för att så många som möjligt bjuds med i en större samverkan. Förstudien vill identifiera de som ligger i framkant på effektiva lösningar och utvecklar innovativa affärsmodeller och distributionskanaler. Direktleverans till kund både hem, arbetsplats och upphämningsställen är av intresse då det minskar hantering och transport samtidigt som det tar bort eller minimerar konsumentens transport för matinköp. Inom livsmedel står kommunen för den offentliga måltiden till skolor och landstinget ansvar för sjukvården. Här kan kommunen både gå före med initiativ på nya lösningar samtidigt som skolmåltiden är en stor möjlighet för att utbilda och få medverkan från framtidens generation.

Mål och resultat

Mål

1. Identifiera utmaningar och möjligheter för resiliert livsmedelsförsörjning med avseende på minskad koldioxid och urban resiliens.
2. Utvärdera och utveckla en modell för regionalt samarbete (ex. Resilient Community) för att arbeta med dessa utmaningar.
3. Skapa en plan för hur man i ett fortsatt arbete kan adressera utmaningarna i lokalt och regionalt sammanhang.

Målgrupper

Städer, kommuner och regioner inom ÖMS (Både SMART och utvecklingsansvariga) länsstyrelser, forskning och utveckling lantbruk, förädling och transport, kluster för livsmedel och mat, aktörer inom industri och handel, aktörer inom restaurang och hotell, konsumentgrupper, aktörer i livsmedelskedjan, energi, information, betalning och logistik.

Förväntat resultat vid projektavslut

Vid projektets slut är regioners och städers utmaningar beskrivna och värderade. (Indikatorer som väger både funktionalitet, beredskap och hållbarhet (minskad koldioxid).

Samverkansplattformen för urban resiliens är designad och initierad. Projekt för resilient livsmedelsförsörjning är utvecklade, utvärderade och prioriterade för insats 2018 - 2020.

Målvärde för aktivitetsindikatorer

Inte aktuellt för förstudie.

Organisation och genomförande

Projektorganisation

Styrgrupp med representant från Needsdrive (projektledare), Eskilstuna kommun, ÖMS, SRC (Stockholms Resilience Center) och RRA Arbetsgrupp består av 4 personer. Needsdrive (projektledare), Eskilstuna kommun, SRC och RRA (Resilient Regions Association)

Arbetsätt

1. Använda metoden resiliensanalys, urbana flöden och traditionell marknadskartläggning för att identifiera aktörer, kritiska beroenden och utmaningar för resilient livsmedelsförsörjning på regional nivå.
2. Genom seminarier och möten presentera och utveckla RRA:s community modell med aktörerna i regionerna för att forma en samverkansmodell för ÖMS.
3. Identifiera initiativ och utveckla innovativa lösningar. Använda indikatorer för att utvärdera de med störst potential (måluppfyllelse, genomförande) och utveckla dem till ett samlat initiativ 2018–2020.